

ВІДГУК

офіційного опонента,
кандидатки історичних наук

Вовк Наталії Степанівни

на дисертацію **Сідина Олександра Миколайовича**

«Конвергенція віртуального та фізичного просторів у контексті цифрової трансформації публічних бібліотек»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах прискореної цифрової трансформації соціуму питання конвергенції фізичного та віртуального простору публічних бібліотек набуває особливої гостроти, постаючи не лише як технічне завдання, а як фундаментальна проблема перевизначення місії та соціальної ролі бібліотеки. Користувачі сьогодні очікують безшовного, континуального досвіду взаємодії, де онлайн-сервіси органічно доповнюють фізичне відвідування. В українському контексті проблема поглиблюється через глибокі структурні дисбаланси, цифровий розрив між містом і селом та критичну залежність від обмеженого фінансування.

Особливого значення тема набуває у зв'язку з повномасштабною російською агресією, яка довела критичну важливість резильєнтності – здатності установи функціонувати та зберігати зв'язок з громадою через гібридні, конвергентні моделі навіть в умовах руйнування інфраструктури. Наукова розробка цієї проблеми в Україні досі залишалася фрагментарною, що зумовлює нагальну потребу в комплексному дослідженні конвергенції як цілісного явища.

Метою дослідження здобувач визначив розробку теоретичних засад та моделі конвергенції фізичного й віртуального просторів сучасної публічної бібліотеки задля підвищення її соціокультурної релевантності та стійкості. Для досягнення мети сформульовано **основні завдання**, що охоплюють: дослідження конвергенції як системного явища; аналіз еволюції стратегій цифрової трансформації; виокремлення технологічних драйверів просторових змін; виявлення викликів для

бібліотек України; розробку системи критеріїв оцінки ефективності та формування інтегративної моделі розвитку бібліотеки як конвергентного простору.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у рамках цільових комплексних програм науково-дослідницької роботи Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) «Актуальні проблеми інформаційно-комунікаційної науки й освіти» (державний реєстраційний номер 0118U100212) та «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа як предмет комплексного дослідження: теорія, історія, практика» (державний реєстраційний номер 0124U001231), і пов'язана з планом наукової і навчально-методичної роботи кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю КНУКіМ.

Науковий рівень достовірності й обґрунтованості основних положень, висновків та результатів. Дисертація О. М. Сідина має чітку логічну структуру: вступ, три розділи, висновки, список джерел (276 позицій) та додатки. Загальний обсяг становить 239 сторінок. Методологічну базу складає міждисциплінарний синтез: системний, структурний та синергетичний підходи дозволили розглянути конвергенцію як нелінійний процес формування нової якості гібридного середовища. Емпірична база ґрунтується на методі кейс-стаді (бібліотеки Oodi, Dokk1, НБУВ та ін.), контент-аналізі вебресурсів десяти українських бібліотек та анонімному онлайн-опитуванні бібліотечних працівників.

Основні результати оприлюднено у 8 наукових працях, зокрема у 3 статтях у фахових виданнях категорії «Б» зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Наукову новизну визначено тим, що в дисертації вперше обґрунтовано концепцію конвергенції як синергетичного трикомпонентного процесу (стратегічна метаявалюція, спатіальна трансформація, технологічний розвиток); розроблено інтегративну модель публічної бібліотеки як резильєнтного хабу, адаптовану до умов війни та післявоєнної відбудови в Україні; концептуалізовано модель «фігітальної» бібліотеки в Метавсесвіті та визначено стратегії її реалізації

(«екосистемної взаємодії», «імерсивного середовища» тощо); запропоновано чотиривимірну систему критеріїв оцінки ефективності конвергенції (технологічний, економічний, соціальний, культурно-освітній виміри).

Теоретичне і практичне значення. Теоретичне значення полягає у розширенні понятійно-категоріального апарату бібліотекознавства термінами «фігітальна бібліотека», «цифровий близнюк» та «просторова грамотність». Практична цінність зумовлена розробкою конкретних рекомендацій для бібліотечної галузі та органів управління, що можуть слугувати стратегічною картою модернізації установ.

Вступ дисертаційної роботи повністю відповідає вимогам до фахового наукового дослідження. У ньому обґрунтовано актуальність обраної теми, чітко визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Автором окреслено методи дослідження, серед яких серед яких комплексний інструментарій, що охоплює: аналітичний огляд літератури та метод виявлення наукових прогалин для визначення стану розроблення теми; системний, структурний та синергетичний підходи, метод кейс-стаді, порівняльний (зокрема порівняльно-історичний) аналіз, метод моделювання та емпіричні методи – контент-аналіз вебресурсів і соціальних мереж бібліотек та анонімне онлайн-опитування працівників галузі. Зазначено методологічну базу, обґрунтовано вибір джерел і логіку структурування матеріалу. Вступ містить також відомості про апробацію результатів дослідження. Описано структуру і обсяг дисертації.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічні засади дослідження цифрової трансформації простору публічних бібліотек» здійснено ретроспективний аналіз еволюції бібліотечного простору, який послідовно перетворювався з пасивного «сховища знань» на багатофункціональні простори та громадські символи. Автор ґрунтовно аналізує концепцію «бібліотеки як місця» (library as place), яка постає відповіддю на тотальну цифровізацію, пропонуючи унікальне середовище для демократичної участі та соціальної взаємодії. Особливу увагу приділено

теоретичному обґрунтуванню мультимірної моделі, що складається з трьох інтегрованих сфер: фізичної (матеріальна будівля), соціальної (форми взаємодії) та цифрової (електронні колекції та сервіси). Методологічний каркас роботи базується на синергетичному підході, що дозволяє розглядати конвергенцію як нелінійний процес, що породжує нові якості гібридного середовища.

У **другому розділі** «Стратегії та моделі конвергенції віртуального та фізичного просторів у діяльності публічних бібліотек» виявлено еволюційну логіку цифрової трансформації: від засадничого етапу автономної автоматизації (1970-1990-ті) до трансформаційного етапу повноцінної гібридизації (з 2010-х). Здобувач концептуалізує інноваційну модель «бібліотека як платформа» (LaaP), де бібліотека перетворюється з провайдера ресурсів на відкриту інфраструктуру для співтворчості та обміну знаннями. Детально розкрито сутність «цифрового близнюка» (Digital Twin) як динамічної віртуальної моделі, що інтегрує дані IoT-датчиків для предиктивного управління ресурсами. Визначено стратегії реалізації «фігівальної» бібліотеки в Метавсесвіті, зокрема стратегії «імерсивного середовища» та «гібридного супроводу», які трансформують роль бібліотекаря на навігатора та менеджера знань у гібридному просторі.

У **третьому розділі** «Оцінка ефективності та перспективи розвитку моделей конвергенції простору в публічних бібліотеках України» проаналізовано специфічні виклики, спричинені війною: потребу в кібербезпеці, збереженні доступу до е-ресурсів під час перебоїв електропостачання та необхідність створення резервних систем обліку. Автор розробив комплексну чотиривимірну систему критеріїв оцінки ефективності конвергенції (технологічний, економічний, соціальний та культурно-освітній виміри). На основі емпіричного аналізу (контент-аналіз 10 провідних бібліотек) виявлено, що 60% установ демонструють високий рівень конвергенції, водночас головними бар'єрами залишаються нестача фінансування (78%) та воєнні ризики (44%). Кульмінацією розділу стала розробка

інтегративної моделі резильєнтного соціокультурного хабу, ядром якого є конвергентні сценарії взаємодії та community management.

У **загальних висновках** систематизовано результати, що підтверджують виконання всіх завдань дослідження. Доведено, що цифрова трансформація – це не лише технічна модернізація, а повна перебудова екосистеми бібліотеки, де змінюється роль користувача з пасивного споживача на активного учасника (prosumer). Обґрунтовано перспективність впровадження «цифрових близнюків» та моделі «фігітальної бібліотеки» для забезпечення безбар'єрного доступу до знань. Запропоновано конкретні рекомендації для органів управління щодо модернізації Стратегії розвитку бібліотек з акцентом на резильєнтність та розвиток цифрових компетенцій персоналу. Стверджується, що конвергенція просторів є стратегічною можливістю для посилення соціального капіталу громад, особливо в контексті післявоєнної відбудови України.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі О. Сідина не виявлено. Дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, всі результати дослідження отримані авторкою особисто.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Підкреслюючи високий науковий рівень виконаного дослідження та його значущість з теоретичної і практичної точки зору, слід зауважити, що автору не вдалося повністю уникнути деяких дискусійних недоліків:

1. Автор детально описує стратегії «фігітальної» бібліотеки в Метавсесвіті, однак варто було б більше уваги приділити питанню фізичної доступності необхідного дороговартісного обладнання (VR-гарнітур) для невеликих бібліотек в умовах обмеженого фінансування, про яке згадують самі респонденти опитування (с. 171).

2. У моделі «резильєнтного хабу» (с. 177) автор вводить поняття «конвергентного ядра», яке синхронізує сервіси. Доцільно було б детальніше

розкрити механізми стимулювання бібліотечних працівників до опанування нових ролей (навігатора, фасилітатора) в межах цієї моделі.

Висловлені зауваження та побажання не применшують наукової цінності результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження Сідина Олександра Миколайовича «Конвергенція віртуального та фізичного просторів у контексті цифрової трансформації публічних бібліотек» є самостійною науково-дослідною роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертаційних досліджень, що викладені в пп. 5-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21.03.2022 р.), а його автор, Сідина Олександр Миколайович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Офіційний опонент:

кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри соціальних
комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету
«Львівська політехніка»

Наталія BOBK

